

El Pla especial del Parc del Foix

Pau Mundó

Oficina Tècnica de Parcs Naturals.
Diputació de Barcelona

Resum

Davant l'amenaça que suposava un incipient urbanisme invasiu i poc controlat a l'entorn de l'embassament del Foix, l'any 1993 l'Ajuntament de Castellet i la Gornal va promoure la confecció d'un pla especial de protecció per tal de salvaguardar un dels entorns naturals i paisatgístics més interessants del Penedès. Calia un pla contundent contra la degradació que amenaçava l'entorn del pantà. Es van protegir 1.900 hectàrees, principalment de bosc degradat i amenaçat i algunes zones agrícoles. Les condicions del pla, encara vigent, van ser molt útils en el seu moment, ja que van aconseguir l'objectiu de tallar l'amenaça urbanística i ambiental, però amb el pas dels anys estan començant a quedar obsoletes, principalment a causa de l'èxit de les mesures de conservació adoptades, als canvis socioculturals, a les noves figures de protecció i a l'evolució de les lleis sectorials.

El Consorci del Parc del Foix ha promogut la redacció d'un nou pla especial que té més en compte les figures de protecció actuals.

Paraules clau

Pla especial, Foix

Resumen

El Plan especial del Parque del Foix

En 1993, ante la amenaza que suponía un incipiente urbanismo invasivo y poco controlado en el entorno del pantano del Foix, el Ayuntamiento de Castellet i la Gornal encargó la confección de un plan especial de protección para intentar salvaguardar uno de los entornos naturales y paisajísticos más interesantes de la comarca del Penedès. Era necesario un plan contundente contra la degradación que amenazaba el entorno del pantano. Se consiguieron proteger 1.900 hectáreas, principalmente de bosque degradado y amenazado y algunas zonas agrícolas. Las condiciones del plan, vigente todavía, fueron muy útiles en su momento, pues consiguieron el objetivo de atajar la amenaza urbanística y ambiental, pero con los años han quedado obsoletas, principalmente debido al éxito de las medidas de conservación adoptadas, a los cambios socioculturales, a las nuevas figuras de protección y a la evolución de las leyes sectoriales.

El Consorci del Parc del Foix ha promovido la redacción de un nuevo plan especial más acorde con las figuras de protección actuales.

Palabras clave

Plan especial, Foix

Abstract

Foix Park Special Plan

In response to the threat of barely controlled sprawling development in the area around the Foix Reservoir, the Castellet i la Gornal Town Council commissioned a special protection plan in 1993 in an attempt to safeguard one of the most interesting natural areas and beauty spots in the El Penedès district. A far-reaching plan was required in order to combat the degradation facing the area of the reservoir. Under the plan, the council managed to protect 1,900 hectares, most of it damaged woodland at risk and a number of farming areas. The stipulations of the plan, which remains in force today, were very useful in their day, since they achieved the objective of halting the urban and environmental threat. The passing of time, however, has rendered them obsolete, mainly due to the success of the conservation measures adopted, to socio-cultural change and to the introduction of new types of protection status and changes in sectoral laws.

The Foix Park Consortium has promoted the drafting of a new special plan that more closely conforms to the current types of protection status.

Key words

Special plan, Foix

Antecedents

Davant de l'amenaça que suposava un incipient urbanisme invasiu i poc controlat a l'entorn de l'embassament del Foix, l'any 1993 l'Ajuntament de Castellet i la Gornal va promoure la confecció d'un pla especial de protecció per tal de salvaguardar un dels entorns naturals i paisatgístics més interessants del Penedès. En aquell moment calia un pla contundent contra la degradació que amenaçava l'entorn del pantà. D'aquesta manera, es van protegir 1.900 hectàrees, principalment de bosc degradat i amenaçat i algunes zones agrícoles. Les condicions del pla, vigent encara avui dia, van ser molt útils en el seu moment, ja que van aconseguir l'objectiu de tallar l'amenaça urbanística i ambiental, però lògicament, amb el pas dels anys, estan començant a quedar obsoletes, principalment a causa de l'èxit de les mesures de conservació adoptades, als canvis socioculturals, a les noves figures de protecció i a l'evolució de les lleis sectorials.

El Consorci del Parc del Foix, format l'any 1997 per l'Ajuntament de Castellet i la Gornal i la Diputació de Barcelona, als quals s'afegiria l'Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos l'any 2000, ha promogut la redacció d'un nou pla especial que s'ajusta més a les figures de protecció actuals, moltes de les quals no existien l'any 1993, i a les legislacions forestal, urbanística i mediambiental, que han evolucionat bastant.

Aquest nou pla s'ha encarregat a un equip redactor de la UPC format per especialistes en temes ambientals i urbanístics encapçalat per Xavier Carceller, arquitecte urbanista i responsable de nombrosos projectes de planificació dels espais naturals protegits i de plans especials de protecció. Per elaborar-lo, s'ha partit de la idea que, ateses les condicions actuals, un pla especial de protecció no necessita ser especialment restrictiu, sinó que serà més útil si pot ser una eina d'harmonització de tot aquest conjunt reglamentari (des de les directives comunitàries fins als planejaments locals) per a un espai protegit concret, i si serveix per vetllar perquè tot això s'apliqui adequadament. En cas que sigui aprovada, aquesta proposta de pla especial per al Parc del Foix suposaria una protecció més àgil, més compatible amb les activitats humanes (esportives, turístiques, cinegètiques i agràries) i amb el desenvolupament sostenible de les activitats econòmiques locals. A més, defineix de manera més precisa els ecosistemes més febles que cal protegir, preveu les condicions d'ús

públic i equipaments del parc per poder sostenir una oferta lúdica i cultural de qualitat i facilita la gestió i la vigilància del medi. Per a la seva redacció també s'ha tingut en compte la legislació sectorial vigent, el Pla director territorial de l'Alt Penedès, la Carta del paisatge de l'Alt Penedès, la Xarxa Natura 2000 (en la qual el Parc del Foix es troba dins l'àmbit de «serres del litoral central»), la nova delimitació de l'espai PEIN del Foix i, molt especialment, els planejaments urbanístics locals, amb els quals s'ha buscat una bona afinitat.

Abans d'entrar a donar a conèixer les línies generals del pla, cal recordar que un pla especial de protecció d'un espai protegit, com és el cas del Parc del Foix, és l'instrument bàsic per a la correcta gestió del parc i que suposa la base legal més directa en la qual cal sustentar les polítiques de protecció del medi natural, de desenvolupament socioeconòmic i de l'ús públic de l'àmbit protegit. És per aquest motiu que resulta especialment important la participació dels col·lectius implicats en aquest àmbit, ja sigui en els contactes mantinguts durant la seva redacció com en la seva revisió durant el període de temps preceptiu d'informació pública abans de la seva aprovació definitiva.

Objectius específics del nou Pla especial del Parc del Foix

Els objectius específics del nou Pla especial del Parc del Foix són els següents:

- a) Dotar el parc d'una ordenació unitària i d'una delimitació territorialment coherent sobre la base del seu àmbit actual.
- b) Assolir una integració, territorialment i ambientalment correcta, amb els altres instruments de planejament supramunicipal i municipal que conflueixen en l'espai.
- c) Protegir i valorar el medi físic amb una atenció especial als seus elements més rellevants: morfologia, patrimoni geològic, xarxa hídrica, etc.
- d) Preservar la diversitat biològica i establir les mesures necessàries per a la implantació de les obligacions derivades de la inclusió de l'espai a la Xarxa Natura 2000.
- e) Incorporar els requeriments de la connectivitat ecològica amb l'entorn i, molt especialment, amb les xarxes d'espais naturals protegits que inclouen el parc.
- f) Implementar els acords i els criteris paisatgístics de la Carta del paisatge de l'Alt Penedès.

En aquest context, cal conservar i mantenir els elements estructuradors i les pautes característiques dels diversos tipus de paisatges i millorar-ne la qualitat quan sigui necessari.

g) Reforçar el potencial econòmic i el dinamisme del sector agrari i fomentar la viabilitat dels aprofitaments agrícoles, ramaders extensius i forestals, d'una manera compatible amb els objectius de protecció del parc.

h) Atendre les demandes socials d'usos públics i ordenar-les adequadament per tal de compatibilitzar-les amb la condició d'espai natural protegit.

i) Adaptar la regulació dels usos del sòl i de les edificacions a la nova legislació urbanística.

j) Promoure la millora de les condicions ambientals en general i, molt especialment, a l'embassament del Foix i el seu entorn.

Canvis respecte de la planificació anterior

Les innovacions d'aquest pla especial respecte del de l'any 1993 són tant de delimitació geogràfica com d'incorporació d'una nova sectorització, ja que incrementa l'espai protegit per la banda de Santa Margarida i els Monjos i per la llera del riu Foix a Castellet i la Gornal, deixa enrere la sectorització antiga de *preparc*, *zona de recerca* i *zona de lleure* i entra en unes sectoritzacions més variades i més localitzades en funció de la vegetació, la fauna, la presència de masses d'aigua, la presència de conreus i la zona de variabilitat conreus / boscos, que permet el seu ús com a zona agrícola o forestal segons quines siguin les necessitats o la situació dels sectors interessats (zona agroforestal).

Així doncs, veiem que el territori del Parc del Foix es divideix en sis zones, mútuament excloents i en alguns casos dividides en subzones, establertes d'acord amb els objectius específics que s'assenyalen per a cadascun d'aquests àmbits. La relació de zones i de subzones és la següent:

a) Espai lacustre (embassament i entorn immediat):

– Protecció especial.

– Nombrosos usos.

b) Espai fluvial (riu Foix i rieres annexes).

c) Espai agrícola (conreus).

d) Espai agroforestal (zona de reversibilitat conreu / bosc).

e) Espai forestal:

– Hàbitat d'interès comunitari.

– Boscos.

– Altres terrenys forestals.

f) Espai urbà (nuclis de Castellet i Torrelletes)

L'objecte d'aquesta zonificació és la definició en cada cas del destí dels terrenys i l'assignació de les condicions específiques d'ús, edificació i construcció en general.

Si entrem més en el detall, trobem els àmbits de *proteccions complementàries* que estableixen vincles addicionals per a determinats àmbits i elements que requereixen proteccions complementàries de caràcter puntual.

La relació d'aquests àmbits és la següent:

- Especial interès geològic.

- Especial interès geomorfològic.

- Especial vulnerabilitat geològica.

- Especial interès botànic.

- Entorn de protecció de Roques Boveres i la Pòpia.

- Entorns de protecció del patrimoni arqueològic.

- Entorns de protecció del patrimoni arquitectònic.

Així doncs, ens trobem amb una nova classificació zonal que permet, a diferència del pla vigent, la pràctica d'esports i activitats, només delimitada en zones molt concretes o en èpoques determinades, ja que, per exemple, es permet l'escalada a pràcticament tot el parc. En aquest cas, la zona més protegida és la de les Roques Boveres i la Pòpia, tant pel seu interès geomorfològic com pel seu interès faunístic, atès que es tracta d'una zona de nidificació d'àliga cuabarrada, espècie especialment sensible a l'activitat humana i considerada de màxima protecció, i que li ha valgut al Parc del Foix ser considerat ZEPA. Aquest nou pla també obre la possibilitat de les concentracions esportives (d'esports no motoritzats), que es podran celebrar dins del parc sempre que es tinguin en compte unes normes de respecte adequades a la natura i un nombre prudent de participants.

Tots aquests canvis importants i positius per a l'ús públic del parc permetran redactar i implantar un pla d'usos públics impensable si seguim la normativa actual, que reguli les activitats esportives, cinegètiques i turístiques d'una manera respectuosa per al medi natural. Cal no oblidar que, tot i tenir unes zones molt útils per a les activitats de lleure, el Parc del Foix també és un espai amb bastants punts febles que cal conservar i dels quals cal protegir-ne el desenvolupament, ja que les condicions d'humitat ambiental i qualitat dels sòls no són les

idònies per a una ràpida recuperació de la flora i la fauna després d'alguna incidència agressiva, com pot ser un incendi o una erosió excessiva deguda a la circulació motoritzada o massiva fora de les pistes transitables. Així doncs, malgrat l'obertura que suposa el nou pla amb vista a l'ús públic, no podem oblidar seguir unes normes mínimes de respecte al medi que de vegades poden suposar una limitació del nombre de participants de les concentracions humanes que s'hi duguin a terme, ja siguin de caràcter esportiu, lúdic o festiu.

En l'aspecte urbanístic, s'ha treballat conjuntament amb els serveis tècnics dels dos ajuntaments implicats per tal que les respectives normatives urbanístiques dels seus plans generals tinguin un encaix perfecte amb la planificació del parc, de manera que no hi pugui haver contradiccions entre ambdós documents. Així doncs, ens trobem que el Pla especial del Parc del Foix no introdueix canvis en la classificació del sòl, ja que l'àmbit del parc és en sol no urbanitzable, tret dels nuclis urbans de Castellet i Torrelletes, que tenen el seu propi planejament com a sòl urbà que ja té en compte el POUM de Castellet i la Gornal. Pel que fa a Santa Margarida i els Monjos, la redacció del Pla especial del Parc ha coincidit amb la del seu Pla general, cosa que ha facilitat molt l'encaix de les dues normatives.

És important aturar-se en la consideració que es pretén donar als espais agrícoles i agroforestals, ja que dins d'aquest espai protegit, i seguint la política de desenvolupament socioeconòmic de la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona, es pretén ajudar des de diversos àmbits d'actuació l'activitat agrària com a pilar important en l'estructura social, paisatgística i ecològica del parc, amb l'objectiu que el fet de trobar-se en zona protegida, lluny de ser un inconvenient, sigui una causa de millora de la seva rendibilitat. Malauradament, no es pot dir el mateix de l'activitat forestal, ja que la rendibilitat dels boscos de pi blanc dista molt de poder ser positiva, en part per la seva baixa producció i en part per l'estructura

de la propietat forestal a la zona. Així doncs, la protecció del paisatge i els ecosistemes forestals difícilment es poden fer per la via del desenvolupament socioeconòmic, sinó que s'han de fer per la via de la subvenció directa o la inversió des de l'Administració, vies que també estan previstes dins dels projectes de gestió del parc a partir d'aquest nou planejament.

Marc jurídic vigent en què s'ha basat el Pla especial del Parc del Foix

El Pla especial ha estat formulat i tramitat d'acord amb el que estableixen el Decret legislatiu 1/2005, de 26 de juliol, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei d'urbanisme (en endavant, DL 1/2005) i les seves disposicions reglamentàries.

Així mateix, el pla desenvolupa i aplica la legislació ambiental amb incidència en l'àmbit del Parc del Foix i, molt particularment, les disposicions següents:

- Directives 79/409/CEE, de 2 d'abril de 1979, relativa a la conservació de les aus silvestres, 92/43/CEE, de 21 de maig de 1992, relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestres, i 97/62/CE, de 27 d'octubre de 1997, que adapta l'anterior al progrés científic i tècnic.
- Llei 12/1985, de 13 de juny, d'espais naturals.
- Decret 328/1992, de 14 de desembre, pel qual s'aprova el Pla d'espais d'interès natural (en endavant, PEIN).
- Decisió de la Comissió 2006/613/CE, de 19 de juliol de 2006, per la qual s'adopta, de conformitat amb la Directiva 92/43/CEE del Consell, de 21 de maig de 1992, la llista de llocs d'importància comunitària de la regió biogeogràfica mediterrània, per a l'establiment de la Xarxa Natura 2000.

Finalment, l'ordenació del Pla especial ha estat plantejada en el marc del planejament territorial de Catalunya i, particularment, del Pla director territorial de l'Alt Penedès.